

Základní proudy levice v současnosti

K. Marx a B. Engels v Manifestu komunistické strany pod heslem „Socialistická literatura“ věnují značnou pozornost jednotlivým směrům hnutí za sociální spravedlnost, socialismus a komunismus. Mnohé ostře kritizují. Není překvapivé, že většinu z kritizovaných směrů dnes znají jen někteří historici a čtenáři Komunistického manifestu. Tyto směry totiž již dávno vymizely.

Rozdělení na pravici a levice vzniklo za Velké francouzské buržoazní revoluce 1789-94, kdy, zjednodušeně řečeno, sociálně více cítící jakobíni si sedli nalevo od krále a asociální girondisté napravo. Sociálnost (asociálnost) je dodnes základní dělicí linií mezi levicí a pravicí. Jinak řečeno, levice je nutné spojovat v první řadě s hnutími za sociální spravedlnost neprivilegovaných tříd a vrstev obyvatelstva. S nimi bývají spojována témata kolektivismu, státní a další veřejná sociální politika, socializace základních odvětví ekonomiky ad. Pro pravici je naopak typické kladení důrazu na soukromé vlastnictví výrobních prostředků, pokud možno žádnou regulaci ekonomiky, minimální sociální zabezpečení a maximální individualismus. Pravice se přitom obvykle dělí na pravici konzervativní (přínejmenším slovně klade důraz na ochranu tradičních hodnot, zejména rodiny, školy, obce, náboženství, přírody, krajiny a společenského řádu coby základu společnosti, byť sem patří nově i ochrana životního prostředí a v zásadě i úsilí o udržitelný rozvoj společnosti) a liberálně ekonomickou, zdůrazňující pokud možno státem a veřejným sektorem vůbec neovlivňovanou tržní regulaci společenských aktivit.

Problémem jistě je, že v praxi vládne značné zmatení jazyků. Není nic trapnějšího, než když se někdo hlásí ke konzervatismu a dožaduje se přitom pokud možno nulové regulace společenských procesů s tím, že vše efektivně zajistí neviditelná ruka trhu.

Levice je značně rozmanitá i dnes, byť jinak než v roce 1848, kdy vyšel Manifest komunistické strany. Často se nevyskytuje v čisté podobě. Pravice a levice se v jednotlivých státech někdy značně liší. Je otázka, které směry levice směřují k socialismu a komunismu a k trvale udržitelné společnosti a které kráčí buď jen dílčími, nebo dokonce slepými cestami. Problém třídím z hlediska ideových směrů, nikoliv podle množství skupin a skupinek, existujících nejednou hlavně kvůli nemístným ambicím některých jedinců a vyznávajících obvykle určitou směskou názorů. Možnou strukturu ukazují tabulky č. 1 a 2.

Tabulka č. 1 ukazuje, že základní směry levice se štěpí na směry, které usilují:

- o rozbití stávajícího společenského řádu s tím, že prakticky nebude ničím nahrazen,
- o udržitelný kapitalismus, tj. o předejití socialistické revoluci; záměrně neužívám pojem „reformní směry“, protože reformy (a reformismus) se stal po roce 1989 synonymem pro hrubě asociální kapitalistické transformace,
- o socialismus a komunismus,
- o státní samostatnost,
- o vybrané dílčí cíle,
- o ochranu a práva vybraných zranitelných skupin obyvatel a menšin.

Tabulka č. 1 – Struktura současné levice – základní cíl

Směr levice		Základní cíl
Základní skupiny	Ideové směry levice	
Odmítání nejen kapitalistického, ale prakticky jakéhokoliv společenského řádu	Anarchisté	Vyvrátit společenský řád bez náhrady
	Trockisté	
	Maoisté	
	Nová západní levice	
	Mutikulturalisté EU typu	
Sociálně udržitelný kapitalismus	Sociální demokraté	Zmírňovat sociální nerovnosti při zachování kapitalismu
	Levicovní křesťanští demokraté	
	Odbory	
	Hnutí družstev všeho druhu	
Socialismus a komunismus	Radikálně levicové strany Nejen komunisté	Nahradit stávající kapitalistický řád moderním socialismem
Státní samostatnost	Bojovníci za osvobození se z kolonialismu či jiné cizí nadvlády	Vybojovat nezávislost na koloniální mocnosti či jiném okupantovi
Proudy a skupiny, které mají jen dílčí cíle	Bojovníci za mír	Společnost žijící v míru
	Ekologové	Společnost chránící životní prostředí
	Hnutí za samosprávné podnikání	Společnost všeobecné výrobní samosprávy
	Hnutí za přímou demokracii - referendum	Společnost, kde se o podstatných věcech rozhoduje v referendech
	Hnutí za přímou demokracii - přímé volby	Politici jsou voleni přímo, tj. většinovým systémem
	Hnutí alternativy zdola	Společnost, kde jsou rozhodující iniciativy zdola (místní samosprávy, dílčí organizace)
Hnutí za práva zranitelných skupin obyvatel a menšin	Za práva žen	Rovnoprávnost mužů a žen
	Za ochranu dětí	Přiměřená ochrana dětí
	Za ochranu starých občanů	Přiměřená ochrana starých občanů
	Za práva národnostních menšin	Odstranění národnostního útisku
	Za práva rasových menšin	Odstranění rasového útisku
	Za práva náboženských menšin	Odstranění náboženského útisku
	Za práva osob jiného pohlaví	Odstranění diskriminace osob jiného pohlaví

Zdroj: autor

Tabulka č. 2 ukazuje blíže jednotlivé směry levice, a to z hlediska slučitelnosti se základním cílem levice, dílčích cílů levice, dlouhodobé udržitelnosti a k tradičním konzervativním hodnotám. Tradiční konzervativní hodnoty je přitom nutné rozdělit na základní (rodina, obec, škola, příroda a krajina), specifické (náboženství, společenský řád) a nové – ochrana životního prostředí a úsilí o trvale udržitelnou společnost.

Tabulka č. 2 – Struktura současné levice – slučitelnost se základním cílem programu radikální levice – budování socialismu a komunismu

Jednotlivé ideové směry levice	Základní cíl radikální levice	Dílčí cíl	Dlouhodobá udržitelnost	Respekt k základním konzervativním hodnotám
Anarchisté	Ne	Jen rozbití stávající kapitalistické společnosti	Ne	Ne
Trockisté	Ne		Ne	Ne
Maoisté	Ne		Ne	Ne
Nová západní levice	Ne		Ne	Ne
Mutikulturalisté EU typu	Ne		Ne	Ne
Sociální demokraté	Ne	Základní cíl je jen dílčím cílem	Ne	Obojaký přístup
Levicoví křesťanští demokraté	Ne		Ne	Obojaký přístup
Odbory	Ne	Většinou základní cíl je jen dílčím cílem	Ne	Obojaký přístup
Hnutí družstev všeho druhu	Ne		Ne	Obojaký přístup
Radikálně levicové strany. Nejen komunisté	X	X	Zatím jen v sociálním pilíři	U ochrany přírody, krajiny a ŽP dosud obojaký přístup
Bojovníci za osvobození se z kolonialismu či jiné cizí nadvlády	Ano	Většinou základní cíl je jen dílčím cílem	Ambivalentní	Ambivalentní
Bojovníci za mír	Ano	Ano	Ne - dílčí cíl	Ano
Ekologové	Ano	Ano	Teoreticky ano, prakticky ne	Ano
Hnutí za samosprávné podnikání	Ano	Ano	Ne - dílčí cíl	Ano
Hnutí za přímou demokracii - referendum	Ano	Ano	Ne - dílčí cíl	Ambivalentní přístup
Hnutí za přímou demokracii - přímé volby	Většinový volební systém je při volbách zastupitelstev všech stupňů méně demokratičtější (vítěz bere vše) ve srovnání se systémem poměrného zastoupení			Ambivalentní přístup
Hnutí Alternativy zdola	Ano	Ano	Ne - dílčí cíl	Obojaký přístup

Jednotlivé ideové směry levice	Základní cíl radikální levice	Dílčí cíl	Dlouhodobá udržitelnost	Respekt k základním konzervativním hodnotám
Za práva žen	Ano	Ano	Ne - dílčí cíl	Obojaký přístup
Za ochranu dětí	Ano	Ano	Ne - dílčí cíl	Obojaký přístup
Za ochranu starých občanů	Ano	Ano	Ne - dílčí cíl	Ambivalentní přístup
Za práva národnostních menšin	Ano	Ano	Ne - dílčí cíl	Ambivalentní přístup
Za práva rasových menšin	Ano	Ano	Ne - dílčí cíl	Ambivalentní přístup
Za práva náboženských menšin	Ano	Ano	Ne - dílčí cíl	Obojaký přístup
Za práva osob jiného pohlaví	Ano	Ano	Ne - dílčí cíl	Obojaký přístup

Zdroj: autor

V levici lze vysledovat směry, které se orientují na překonání stávajícího společenského řádu a jeho nahrazení buď socialismem (radikální levice), nebo udržitelným rozvojem (měly by prosazovat radikálně ekologické proudy a v zásadě by se měly při prosazování moderní, trvale udržitelné společnosti setkávat a spojovat s radikálně socialistickými a komunistickými proudy, směřujícími též k trvale udržitelné společnosti, byť především z hlediska sociálního pilíře udržitelnosti). Radikální ekologové by měli dosáhnout téhož, o co usiluje radikální levice, byť by k cíli měli jít z jiného, environmentálního směru.

Dále lze v levici nalézt směry, které fakticky odmítají jakýkoliv společenský řád.

V praxi to může vypadat hodně bizarně. Při přípravě protestů proti velké žranici světových finančníků v Praze v září 2000 anarchisté mimo jiné řešili zásadní problém, jak protest zorganizovat, když organizovanost hnutí mají svými stanovami zakázanou.

Dále zde jsou levicové směry dílčí – usilující o určité polidštění kapitalismu při zachování jeho podstaty. Jde jednak o reformní levici, která se často chová pravicově, jednak jde o levici usilující o národní osvobození z pout kolonialismu a dnes zejména neokolonialismu, jednak o levici usilující o mír a o levici usilující o odstranění té či oné diskriminace a levici s dílčími požadavky.

Radikální levice má zásadní problém jak s bojovníky za likvidaci jakéhokoliv společenského řádu, tak s těmi částmi levice, které odmítají radikální změny ve společnosti směrem k socialismu a udržitelnosti. S radikální levicí souzní dnes velmi slabé hnutí za mír. Přestože mír patří k základním předpokladům přežití lidstva na Zemi.

Hnutí odmítající jakýkoliv společenský řád má základní větve anarchistickou, trockistickou (do jisté míry vychází z ideologie zejména evropské městské maloburžoazie), maoistickou (do jisté míry vychází z ideologie asijské vesnické maloburžoazie), tzv. západní nové levice a dnes zejména multikulturalismu typu EU (jde převážně o bojovníky za přehnaná práva menšin na úkor většiny při přehlížení základních sociálních problémů). Sem patří i piráti, oficiálně bojovníci proti cenzuře internetu, reálně proti zavedení cenzury internetu v Německu

(prosazují v mnoha směrech velmi pravicovou politiku). Mezi těmito hnutími existuje větší či menší překryv.

I když si moderní anarchismus nelze spojovat s jeho podobou v carském Rusku (občas vybuchla u policejní stanice bomba, občas byl zavražděn některý exponent režimu), faktem je, že se anarchisté k hnutí za moderní socialismus staví odmítavě a nejednou i nepřátelsky. Často svými výtržnostmi dávají policii záminku k potlačování jiných levicových akcí, například pochodů a demonstrací.

L. D. Trockij již na začátku Velké říjnové socialistické revoluce ji svým avanturismem dvakrát smrtelně ohrozil. Měl značné zásluhy na vítězství Rudé armády v občanské a intervenční válce. Po té ale prosazoval prakticky „žádný společenský řád“ a tím opět smrtelně ohrožoval sotva zvítězivší socialistickou revoluci, viz propagování „volné lásky“ (odmítání rodiny) aj. Není náhodou, že se zásadně střetl s J. V. Stalinem, který bral konzervativní hodnoty pod ochranu a do jisté míry toleroval i ruskou pravoslavnou církev. Postupně v SSSR zvítězil. Trockisté se proti radikální levici staví i dnes, neboť chce nový spravedlivý společenský řád, nikoliv žádný společenský řád.

Předseda Komunistické strany Číny Mao Ce-tung je znám jako zakladatel lidové Číny i jako velký avanturista, viz nechvalný „velký skok“ 1959-62 a ještě nechvalnější „Velká proletářská kulturní revoluce“ 1966-69, rozuměj hromadný „odstřel“ řídicích kádrů a kulturních pracovníků, organizovaný shora. K dalším velkým tragédiím v režii maoistů patří pokus o puč v Indonésii v roce 1965, který poskytl záminku k povraždění asi jednoho miliónu komunistů a dalších levicových občanů generálem Suhartem, a vytvoření maoistického režimu Rudých Khmérů v Kambodži v letech 1975-79, prosazujícího „komunismus v bídě“ včetně vyvražďování inteligence a útoků na sousední socialistický Vietnam. Také maoisté dodnes odmítají prakticky jakýkoliv společenský řád. Maoismus zásadně oslabil radikální levici, zejména v Asii.

Nová západní levice roku 1968 měla více zdrojů – od boje proti válce (v USA) přes hnutí za svobodné školství (studentská revolta ve Francii), proti rasové, národnostní a náboženské diskriminaci, až po hnutí za sexuální revoluci a legalizaci drog, později i za práva sexuálních menšin a dnes zvláště za práva nelegálních migrantů a za tichou i násilnou islamizaci členských států Evropské unie. Základní sociální problémy, včetně boje za mír, postupně zcela opustila. Neměla problém ani s půlročním bombardováním Libye v roce 2011 západními mocnostmi a nastolení islamistického režimu v ní. Prý se tak odstranila totalita a zvítězila demokracie. Že nejrozvinutější arabská a africká země byla uvržena do bída a sektářského násilí, že ji do značné míry ovládli zrůdní islamisté a že se tak otevřela libyjsko-italská migrační trasa do Evropy, byla prý jen malá vada na kráse. Někdejší vůdci nové západní levice později přiznávali „mladickou nerozváženost“. Dnes někdejší novou západní levici známe ve zdegenerované podobě „multikulturalismu EU typu“, v ČR též jako havlovskou garnituru a zejména „pražskou kavárnu“. Protože je kapitalističtí ideologové označují za neomarxisty, těžce skutečnou levici kompromitují.

Multikulturalismus se lidskými dějinami táhne v dobrém i zlém. Může být obohacením, ale také ohrožením, může končit těžkými národnostními a náboženskými válkami včetně genocidy těch či oněch. Podobně jako ekologové přejímá někdy i nereálné nebo nedomyšlené požadavky na ochranu životního prostředí. Multikulturalismus EU typu v určitých směrech navazuje na anarchismus, trockismus, maoismus a zejména na někdejší hnutí nové západní levice.

Naopak reformátory kapitalismu tak, aby ho neohrozila socialistická revoluce, jsou zejména sociální demokraté, levicoví křesťanští demokraté, odbory (jsou ale i radikálně levicové

odbory bojující za socialismus a také vysloveně zrádcovské, žluťácké odbory) a družstevní hnutí, které se většinou neváže ani na kapitalismus, ani na socialismus, ani na pravici, ani na levice.

Složkami levice s dílčími cíli jsou bojovníci za mír, ekologové, hnutí za samosprávné podnikání, hnutí za přímou demokracii (zejména s požadavkem všeobecného referenda, problematický je požadavek přímé volby politiků) a hnutí alternativy zdola, tj. že vše má pokud možno vycházet z nejnižší možné řídicí úrovně (podnikové, územní atd.).

Hnutí za práva zranitelných osob a menšin se týká zejména zvýšené ochrany žen, dětí, starých, nemocných a invalidních občanů, národnostních menšin, rasových menšin, náboženských menšin, osob jiného pohlaví... Jde vesměs o dílčí cíle, které při rozumném prosazování lze uplatňovat prakticky v každé nediskriminační společnosti. Pokud tyto ochránci své úsilí přehánějí, stávají se pro většinovou společnost problémem.

Vážným problémem dílčích proudů a hnutí za práva menšin je často skutečnost, že mívají tendenci sklouzávat k absolutizaci cíle svého úsilí na úkor všeho ostatního i ostatní většinové společnosti, což je nepřijatelné a nesouvisí s levicovým činěním, ale s levičáctvím, někdy i zjevným sektářstvím. Společnost doslova ohrožuje snaha části ochránců práv dětí jim dovolovat vše a vyrůstat tak v rozmazlené fracky, neschopné se o sebe postarat, zato bez okolků tyranizující své okolí. Skutečné týrání dětí, ke kterému žel též tu a tam dochází, přitom často přehlíží. Nejhorší je zde asi norská sociální služba, odebírající za kdekakou malichernost děti rodičům ve prospěch děčáků a často i podivných adopcí. V obávané sektáře a exhibicionisty se změnila i některá hnutí za práva žen.

Hnutí za samosprávné podnikání se s programem radikální levice shoduje v požadavku na zavedení co nejširší participace, tj. spolurozhodování zaměstnanců o podniku a nejlépe přímé řízení podniku jeho zaměstnanci. V případě požadavku na zavedení úplné výrobní samosprávy má radikální levice za to, že ne vždy jde o efektivní prostředek rozvoje podnikání, zvláště u velkých podniků a síťových odvětví. Problematický je tento požadavek i na úřadech (někdo za jejich chod musí zodpovídat), není uplatnitelný v armádě, v policii, v tajných službách a v záchranných složkách, kde se velí apod. Je tu i neúspěšný jugoslávský příklad, ke kterému se ale tato hnutí neznají.

Základním problémem náboženství nejen pro levice je skutečnost, že každé náboženství je svou podstatou totalitní ideologie (rozhodující věci jsou dány Bohem a závazně, byť nejednou neurčitě, vykládány příslušným Písmem svatým) a že se náboženství může stát státotvorným, nebo v případě islámu je státotvorné i při vědomí, že ani islámská víra není monolitní. Existuje celá řada směrů islámu od umírněných (Turecko, alavité vládnoucí v Sýrii) až po fanatický wahhábistický islám vyznávaný v Saúdské Arábii jako státní náboženství včetně středověkého práva šaría. Bez problémů lze tolerovat jen ta náboženství, která reálně tolerují občanskou společnost včetně charty základních práv a svobod občanů a která neusilují o její negaci např. islamizací nebo omezením základních práv a svobod občanů (zákaz potratů, zákaz antikoncepce atd.). U katolické církve je problém též ve skutečnosti, že jde o církev řízenou ze zahraničí, obvykle v rozporu s domácími zájmy. Zejména katolické církve se týká problém povinného celibátu kněží a jiných hodnostářů, přitahující do řad kněží pedofily. Pro ateisty a jinověrce je problémem i nákladnost náboženství, dotovaná velmi často z peněz daňových poplatníků, typicky u katolické církve. Nutno konstatovat, že pod prapory umírněného islámu byla v letech 1967-2011 budována socialistická společnost v Libyi. V roce 2011 ji zničila zahraniční vojenská intervence západních velmocí a islamistů.

Četné zájmové organizace jsou ve vztahu „levice - pravice“ nejčastěji ambivalentní. Platí to např. pro zahrádkáře, včelaře, lesníky, myslivce a rybáře, kteří zpravidla vyznávají i tradiční konzervativní hodnoty.

V zásadním rozporu s levicovými hodnotami jsou hodnoty liberální ekonomie. Pokud má vše ukázat neregulovaný trh, pak je společnost nutně asociální, lidská práva jsou prázdnou skořápkou, devastují se tradiční konzervativní hodnoty (rodina, obec, škola, náboženství, příroda, krajina) i nové konzervativní hodnoty (životní prostředí). O vyvracení tenčících se prvků trvale udržitelného rozvoje nemluvě.

Klasické konzervativní hodnoty, tj. rodina, škola, obec, příroda a krajina, ne ale náboženství (a možné dogmatické lpění na špatném společenském řádu), by měly být levici vlastní, byť ne jako priorita priorit. Vlastní jí by měla být i relativně nová konzervativní hodnota - životní prostředí. Mezi základní konzervativní hodnoty se obvykle řadí i náboženství a společenský řád, resp. stabilita. Vzhledem k problematičnosti náboženství (nejde jen o požadovaný zákaz potratů a antikoncepce) nevidím důvod ho řadit do konzervativních hodnot hodných ochrany. Tím nevolám po svaté válce proti náboženství.

Společenský řád je hoden ochrany úměrně své přiměřenosti. Určitě k němu nepatří stávající přežralý kapitalismus, ohrožující existenci lidstva na Zemi.

(1. února 2018)